

Оксана Валіон

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ У 1990-Х – ПОЧАТКУ 2000-Х РР.

У статті авторка досліджує інвестиційну політику Республіки Білорусь у 1990-х – початку 2000-х рр., роль і місце іноземного капіталу в інвестиційній структурі держави.

Ключові слова: Білорусь, інвестиційна політика, виробництво, технології, інноваційна діяльність, іноземні інвестиції.

В умовах глобалізації держави вплетені в систему міждержавних взаємодій, що робить світову економіку взаємозалежною. Однією із форм міжнародних економічних відносин виступають інвестиційні процеси, інтенсивне використання яких, з одного боку, дозволяє підтримати соціально-економічний потенціал усередині країни, забезпечити гідний рівень життя населення, а з іншого – сприяє залученню національних економік у міжнародне виробництво товарів і послуг.

Реалізація білоруської економічної моделі, спрямованої на трансформацію економіки держави, потребує впровадження ефективних програм, у тому числі інвестиційних, що сприятимуть економічному зростанню країни, впровадженню новітніх технологій у виробництво й управління.

З огляду на це, метою статті є розкрити динаміку інвестиційних процесів у Республіці Білорусь у 1990-х – початку 2000-х рр. Коло основних завдань концентрується навколо висвітлення прийняття і впровадження законодавчих документів, що регулюють інвестиційну діяльність у державі, з'ясування проблем інвестиційного комплексу, характеристики основних джерел фінансування білоруської економіки, ролі і місця іноземного капіталу у інвестиційній структурі країни.

Історіографічною базою досліджуваної проблеми стали монографії та аналітичні статті переважно білоруських і російських дослідників, які висвітлюють різні аспекти інвестиційної політики Республіки Білорусь на сучасному етапі. На нашу увагу заслуговує праця білоруського науковця В. Шимова “Национальная экономика Беларуси” [1], у якій автор, з-поміж інших аспектів трансформації національної економіки, розглянув інвестиційний потенціал та інвестиційну політику держави у 1990-х – початку 2000-х рр. Фрагментарно інвестиційна діяльність Білорусі розкрита в книзі “Беларусь: Народ. Государство. Время” [2]. У теоретичному осмисленні проблеми сприяли монографії Є. Качуровського “Беларусь: новая торговая политика” [3] (у співавторстві із Ю. Астапенко) та “Беларусь: интеграционное измерение” [4]. Підвищений інтерес до аналізу інвестиційних процесів у Республіці Білорусь спостерігаємо у розвідках білоруського науковця Є. Петрушкевича [5; 6; 7]. Окремі аспекти досліджуваної теми відображені у статтях І. Михайлової-Станюти, В. Комкова, Л. Васюченка [8], Дрозда [9], М. Ковальова, О. Шашко [10], С. Грицевича [11] та ін. У розробці інвестиційної політики Білорусі прислужилися праці російських дослідників Р. Медведєва “Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели” [12], Р. Герасимової “Сравнительный анализ экономического развития и рыночных реформ в странах с переходной экономикой в 1990–2009 годы” [13].

Досліджуючи інвестиційні процеси у Республіці Білорусь на сучасному етапі, зауважимо на певних теоретичних аспектах цієї проблеми. Насамперед, під

інвестиціями розуміємо фінансові, майнові та інтелектуальні цінності, які залучаються у об'єкти господарської діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. У залежності від суб'єкту інвестиційної діяльності розрізняють державні засоби (бюджет, позабюджетні фонди, позики), засоби державних підприємств, інвестиції громадян, недержавних підприємств і громадських організацій, іноземні і спільні інвестиції. Характер участі у інвестуванні визначають прямі інвестиції (вкладання коштів у об'єкт безпосередньо інвестором), непрямі (вкладання коштів через посередників) і портфельні (вкладання капіталу в різні цінні папери) інвестиції. Найефективнішими є прямі іноземні інвестиції (ПІІ), що не обтяжують державу обов'язками із їх обслуговування [1, с. 482]. Крім того, ПІІ є вагомим джерелом розвитку економіки країни, залучення новітніх досягнень науки і техніки.

Основними джерелами інвестицій у Республіці Білорусь у 1990-х – початку ХХІ ст. були засоби підприємств, держави та населення, а також кредити банків. Характерною рисою інвестиційної діяльності в країні із 2004 року є зниження частки і обсягів державних інвестицій, активізація нових недержавних джерел фінансування [1].

Інвестиційна політика Республіки Білорусь базується на нормативно-правовій базі, важливою складовою якої став Інвестиційний кодекс, прийнятий у 2001 р., що постійно доповнюється і вдосконалюється. Серед інших документів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату у Білорусі, є “Національна програма залучення інвестицій в економіку Республіки Білорусь” (1996 р.), “Національна програма залучення інвестицій в економіку Республіки Білорусь до 2010 року” (2002 р.), інші програми, що реалізуються в інвестиційній сфері [1, с. 481]. Загалом у досліджуваній час інвестиційна діяльність регулювалася понад 70 законами Республіки Білорусь, декількома сотнями рішень Президента і Уряду Республіки Білорусь, низкою підзаконних актів [14].

Перші законодавчі акти, що здійснювали інвестиційну діяльність та іноземні інвестиції у республіці, приймалися з початку 1990-х рр. Так, у 1991 р. був уведений Закон Республіки Білорусь від 14 листопада 1991 р. №1242-ХІІ “Про іноземні інвестиції на території Республіки Білорусь”, “... спрямований на створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій у республіку з метою ефективнішого економічного і соціального її розвитку, розширення міжнародного економічного співробітництва та інтеграції у світову економіку” [15]. Крім того, на нашу увагу заслуговують наступні документи: постанови Кабінету Міністрів від 7.03.1995 р. № 123 “Про активізацію інвестиційної діяльності” та від 30.11.1995 р. № 651 “Про організацію експертизи інвестиційних проектів і програм”, прийняття доповнень і змін закону “Про іноземні інвестиції на території Республіки Білорусь” (постанова Кабінету Міністрів Республіки Білорусь від 31.12.1997 р. № 1769), прийняття постанови Ради Міністрів Республіки Білорусь від 22.09.1998 р. № 1473 “Про конкурсне розміщення централізованих інвестиційних ресурсів” [9] тощо. Відтак, на законодавчому рівні регулювалися іноземні інвестиції та інвестиційна діяльність загалом у республіці.

Проте втіленню цих проектів у практичну площину перешкождала системна економічна криза, що вразила Республіку Білорусь у першій половині 90-х рр. ХХ ст. Вона охопила всі сфери економіки держави: у 1995 р. валовий внутрішній продукт порівняно із 1990 р. скоротився на 35 %, обсяг промислової продукції – на 41 %, виробництво споживчих товарів – на 40 %, валова продукція сільського господарства – на 26 %, інвестиції в основний капітал – на 61 % [16]. Інвестиційна сфера зазнала найбільший вплив негативних процесів у економіці. Спад інвестиційної активності виявився глибшим, ніж падіння виробництва. За

експертною оцінкою, обсяг інвестицій у республіці в 1995 р. порівняно із 1990 р. знизився у 4 рази [14].

Основні причини інвестиційного занепаду полягали у загальній кризі економіки Білорусі на початку 1990-х рр. і в різкому скороченні державних капіталовкладень. Тоді не вдалося поєднати комерційні і державні інтереси, які виявилися різноорієнтованими, що, зрештою, позбавило реальний сектор комерційного джерела. Серед інших проблем, що негативно впливали на інвестиційну сферу, назвемо: інфляцію, надмірне податкообкладання прибутку, недостатню базу законодавчого захисту приватної власності, підвищені ризики для іноземних інвесторів, адміністративні методи перерозподілу державних ресурсів [8] тощо. Зниження інвестиційної активності зумовило скорочення попиту на інвестиційні товари, недовикористання виробничих потужностей за їх виробництвом (до 50 % відносно нормативу). В умовах дефіциту фінансових ресурсів оновлення основних засобів відбувалося пасивно (2–7 % щорічно замість 8–10 % за нормою), що призвело як до фізичного, так і морального їх старіння [1, с. 178].

У зв'язку з цим, керівництво держави здійснювало пошук шляхів виходу із кризи, а також залучення іноземного капіталу в економіку країни. Впродовж 1992–1998 рр. у Білорусь надійшли іноземні інвестиції в обсязі 2,2 млрд доларів США, що становило близько 4 % загального обсягу капіталовкладень. У 1996–1998 рр. у інвестиційному комплексі з'явилися передумови, що свідчили про покращення ситуації. Темпи зростання капіталовкладень за рахунок всіх джерел фінансування становили: у 1996 р. – 95 %, 1997 р. – 120 %, 1998 р. – 116 % до попередніх років. Основна частина інвестицій формувалася за рахунок власних коштів підприємств і залученого капіталу, частка яких становила за результатами 1998 р. 74,8 % (1997 р. – 80,8 %). Більшість інвестицій – 61 % спрямовувалися у соціальну сферу, зокрема, на житлове будівництво [9]. Необхідно зауважити, що у 1992–1995 рр. спостерігалася тенденція скорочення інвестицій у соціальну сферу (у 1992 р. – на 33 %, 1993 р. – на 14 %, 1995 р. до 1994 р. – на 30 %), а 51 % об'єктів виробничого призначення знаходилися у незавершеному будівництві.

Підкреслимо, що динаміка інвестиційних процесів була пов'язана із особливостями соціально-економічного розвитку країни у цілому в досліджуваній час. Складна економічна ситуація першої половини ХХ ст. спонукала президента Олександра Лукашенка прийняти у 1995 р. Програму невідкладних заходів із виходу економіки Республіки Білорусь з кризи, схвалену Верховною Радою 30 вересня 1994 р. А у 1996 р. був розроблений п'ятирічний план “Основні напрями соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 1996–2000 роки” [17], що проголошував курс на створення соціально орієнтованої ринкової економіки. З метою активізації інвестиційної діяльності у 1996 р. була прийнята “Національна програма залучення інвестицій в економіку Республіки Білорусь”, що передбачала оновлення та розвиток законодавчої й нормативної бази в галузі інвестиційної діяльності, приведення її у відповідність з міжнародними стандартами; розвиток самофінансування підприємств; раціональне та ефективне розміщення державних інвестиційних ресурсів на основі конкурсу інвестиційних проектів; збереження провідної ролі держави у фінансуванні соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, культура, соціальна допомога), інфраструктури (дороги, транспорт, зв'язок), екологічних програм; проведення інституційних перетворень за допомогою розвитку вторинного ринку цінних паперів, створення мережі спеціалізованих банків та небанківських фінансових установ (страхових, лізингових, інвестиційно-фінансових, трастових, недержавних пенсійних фондів тощо) з метою трансформації приватних заощаджень в інвестиції; повернення вивезених з республіки інвестиційних ресурсів і недопущення їх розкрадання; залучення іноземного капіталу, в тому

числі країн СНД, переважно у вигляді прямих і портфельних інвестицій [14]. Бачимо, що пріоритет у документі надавався залученню іноземних інвестицій в економіку республіки, що сприяло б вирішенню таких проблем, як оновлення основних виробничих фондів, впровадження нових, прогресивних технологій, забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції [18, арк. 135].

Найефективнішою формою зарубіжного інвестування є прямі іноземні інвестиції, які у Білорусі представлені переважно спільними підприємствами та підприємствами із іноземними інвестиціями. На 01.01.1996 р. у республіці було зареєстровано 1836 спільних підприємств і 809 іноземних підприємств, з них у торгівлі – 28 %, сфері послуг – 8 %, промисловості – 13 %, інших галузях виробництва – 25 %, у будівництві – 4 %, у сільському господарстві – 2 %. Заявлений статутний фонд нерезидентів дорівнював 331 млн доларів США, обсяг виробництва продукції у 1995 р. склав 265 млн доларів США (2,3 % промислової продукції республіки, чисельність – 27 тисяч чоловік). У той час у Білорусь інвестували 72 країни, причому шість з них – Польща (18 %), Німеччина (25 %), США (9 %), Італія (6 %) і Великобританія (3 %) – забезпечували понад половину прямих іноземних капіталовкладень [14].

У 1996 р. у Республіці Білорусь були зареєстровані наступні спільні підприємства: “AGP” (США), “Evrromedia” (Швейцарія), “IP MINSK” (Німеччина), “А. О. Бальзен-Ромашка” (Німеччина), “Абамет” (Швейцарія-Польща), “Акватик” (Литва), “Америкэн Лоджик ЛТД” (США) [19, арк. 2], “Багорія-техно” (США), “БЕЛ-КЕА ПЛАСТ” (Данія), “БЕЛА-МЕДИКА” (Литва), “Белдревинвест” (Литва), “БЕЛИГОР” (Литва), “Бельцов и Бениш” (Німеччина) [19, арк. 3]. Серед іноземних підприємств, що діяли в Республіці Білорусь у 1996 р., були такі: “ИНТЕРЛЕС” (Німеччина), “ИРЭНА” (Польща), “Полизито” (Польща), “Нафура Л” (Ліван), “Митекс” (Польща), “РИВАЙС” (Великобританія), “ЦЕНТРУМИКС” (Естонія), “МАГХИМ” (Німеччина), “ИТАНА ИНТЕРНЭШНЛ” (Ірак) [20, арк. 1–2].

Однак інвестиційна сфера Республіки Білорусь до початку 2000-х рр. не змогла подолати кризовий стан, хоча в цілому економічна ситуація в другій половині 90-х рр. ХХ ст. стабілізувалася. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій на 2000-й рік становив лише 666 млн доларів США, тобто, дещо більше 60 доларів на душу населення, що було найнижчим показником серед держав СНД. Хоча правові умови інвестиційної діяльності в Білорусі були сприятливіші, ніж у інших країн – найближчих сусідів. Зокрема, мораторій на погіршення законодавства існував тоді лише в Білорусі, Росії та Латвії. Тільки в Білорусі і Росії було передбачено додатковий пакет пільг і гарантій для іноземних громадян [21, арк. 28]. Білоруський дослідник Є. Петрушкевич зазначає, що характерною рисою політики залучення прямих іноземних інвестицій до 2006 р. була її неефективність, що спостерігалось, перш за все, у дисбалансі між пільгами і обмеженнями для діяльності інвесторів, у тому числі іноземних, у бік обмеження [5].

Питання про діяльність підприємств із іноземними інвестиціями та шляхи покращення інвестиційного клімату в Республіці Білорусь розглядалося на засіданні Ради Міністрів 13 червня 2000 р., де наголошувалося на вагомій ролі підприємств із іноземними інвестиціями у формуванні загальнореспубліканських показників соціально-економічного розвитку. Разом з тим зазначалося, що недотримання, передбачених Законом “Про іноземні інвестиції на території Республіки Білорусь прав і гарантій іноземних інвесторів”, є однією із причин погіршення інвестиційного клімату республіки, тому є випадки відмови з боку місцевих органів влади в розміщенні і державній реєстрації підприємств із іноземними інвестиціями [21, арк. 24].

У контексті аналізу питання “Про діяльність підприємств із іноземних інвестиціями і шляхи покращення інвестиційного клімату в Республіці Білорусь” констатовалося, що станом на середину 2000 року в країні зареєстровано 2712 підприємств із іноземними інвестиціями (в тому числі 1655 СП і 1057 ІП), що все ще менше до рівня 1996 р. Таким чином, перереєстрація суб’єктів господарювання, що була проведена у 1996 р., призвела до припинення діяльності майже 1000 СП і ІП. При цьому близько 200 підприємств ліквідувались, оскільки початково створювалися для здійснення одноразових операцій (“фірми-одноденки”), понад 500 – у зв’язку із заборгованістю перед бюджетом, що виникла також і через неможливість налагодити прибуткову діяльність, решта – через проблеми, пов’язані із невиконанням інвестиційного законодавства [21, арк. 27].

У 2000 р. спостерігалось збільшення кількості іноземних підприємств. Якщо у 1996 р. їх було понад 800 (у 2,3 рази менше, ніж спільних підприємств), то за результатами першого кварталу 2000 р. утворено 1057 ІП (менше СП лише у 1,5 рази), що свідчить про зростаючу недовіру іноземних компаній до потенційних білоруських учасників інвестиційних проектів [21, арк. 27].

Найбільшими країнами-інвесторами за результатами діяльності СП та ІП в 1999 р. стали: Нідерланди (19,3 %), Німеччина (18,8 %), США (14,4 %), Польща (5,5 %), Австрія (3,9 %), Великобританія (2,8 %) та Італія (2,7 %). У галузевому розрізі найбільшу частку займала промисловість (64,8 %) і торгівля (16,4 %). Інвестиції в сільське господарство становили менше 1 %. Незначну частку займав зв’язок – 2,5 %, що свідчить про невикористаний потенціал даної галузі із освоєння зарубіжних інвестицій [21, арк. 27].

З метою залучення іноземних і вітчизняних інвестицій, створення й розвитку нових технологій, ринкових відносин, підвищення ефективності інноваційної діяльності стало формування в Білорусі вільних економічних зон (ВЕЗ). У 1996–2002 рр. в країні було створено шість вільних економічних зон: “Брест”, “Мінськ”, “Гомель-Ратон”, “Вітебськ”, “Могильов”, “Гродноінвест”. Державні гарантії резидентам вільних економічних зон регламентовані законодавством Республіки Білорусь. Зауважимо, що на 1 квітня 2000 р. кількість зареєстрованих резидентів у вільних економічних зонах становила 124 підприємства, у тому числі ВЕЗ “Брест” – 75 підприємств; ВЕЗ “Мінськ” – 24 підприємства; ВЕЗ “Гомель-Ратон” – 25 підприємств, що складало близько 10 % можливостей вільних економічних зон. Із загальної кількості резидентів підприємства із іноземними інвестиціями становили 68 % (85 підприємств). Позитивним є факт, що резиденти ВЕЗ “Брест” становлять 26 % від загальної кількості підприємств із іноземними інвестиціями, зареєстрованими на території Республіки Білорусь [21, арк. 28]. Така модель територіально-господарського управління є ефективною, адже спрямована на економічне зростання регіонів країни за рахунок залучення інвестицій і нових технологій. Серед завдань, які необхідно підвищити в рамках діяльності ВЕЗ, варто назвати роботу із залучення прямих іноземних інвестицій, адже хоча і здійснювалися капіталовкладення, проте їх активність була недостатньою. Крім того, необхідно посилити застосування нових технологій, в першу чергу, в тих галузях, що орієнтовані на експорт.

У результаті проведення опитування Міністерства закордонних справ підприємств із іноземними інвестиціями, які діяли на території Республіки Білорусь, майже 95 % СП і ІП відмітили, що інвестиційний клімат несприятливий; понад 86 % дотримувалися думки погіршення інвестиційної привабливості за час здійснення діяльності; 84 % підприємств зазначили про нестабільність інвестиційного законодавства, бюрократизованість окремих процедур. Серед інших проблем виділені – відсутність вільного ціноутворення на продовження власного виробництва й неможливість вільної конвертації

валютних коштів. Крім того, у березні 2000 р. було відмовлено у дозволі розміщення і державній реєстрації СП ЗАТ “Поли Консалт И”, яке створене шляхом перетворення ТОВ “ИльКаНа”, на підставі того, що основними видами діяльності, якими планує займатися підприємство, є оптова торгівля. Тоді як законодавство дозволяє здійснювати будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавчими актами Республіки Білорусь. Мали місце також дискримінаційні заходи до підприємств із іноземними інвестиціями відносно забезпечення їх сировиною (СП “Файв Страс Плюс” – виробництво глазурованих сирків), відмови у продовженні договорів оренди і ліцензій (СП “Белеш Русь” – виробництво м’ясної продукції), встановленні додаткових зборів місцевими органами влади (СП “Вайтнауер-Брест” – магазини дьюті-фрі) та ін. Наведені приклади свідчать про те, що однією із головних проблем, яка перешкождала ефективному використанню інвестицій і залучення нових, було невиконання діючого законодавства окремими органами державного управління як республіканського, так і місцевого рівнів [21, арк. 29–32]. Зокрема, мова йде про статтю 34 “Правовий режим іноземних інвестицій” Закону Республіки Білорусь від 14 листопада 1991 р. №1242-ХІІ “Про іноземні інвестиції на території Республіки Білорусь” [15].

Проте 2/3 СП та ІП планували розширити свою присутність на білоруському ринку. Так, прикладом інтересу іноземних компаній до окремих секторів економіки служить взуттєва промисловість – фірми “Salamander”, “Evimeks” [21, арк. 32] та ін.

У 1999 р. підприємствами з іноземними інвестиціями експортовано товарів на суму 545,2 млн доларів США (чи 9,2 % від загального обсягу експорту в республіці), імпортовано 490,8 (відповідно 7,3 %). При цьому порівняно із 1998 р. експорт скоротився лише на 3,5 % (по республіці на 16,2 %), імпорт відповідно – на 39,3 % (по республіці – на 22 %). Бачимо, що дефіцит інвестиційних ресурсів диктував потребу створення на законодавчому рівні необхідних умов для їх залучення і захисту в країні. Документом, що містив гарантії для національних і іноземних інвесторів у контексті стимулювання й державної підтримки, захисту інвестицій на території держави [18, арк. 50], став, прийнятий у 2001 р., Інвестиційний кодекс Республіки Білорусь. Він містить гарантії не лише для національних інвесторів, а й регулює іноземні інвестиції у республіці. Зокрема, захищає права власності, забезпечує не менш сприятливі, ніж для національних інвесторів, умови діяльності, встановлює для них певні переваги у податковій, митній, валютній сферах. Так, стаття 14 Інвестиційного кодексу вказує на те, що в процесі здійснення інвестиційної діяльності, у тому числі при реалізації інвестиційних проєктів, інвестори мають право отримати державну підтримку, яка надається з метою стимулювання залучення інвестицій в економіку Республіки Білорусь. Особлива увага з боку держави передбачена для підприємств і організацій, що базуються на нових і високих технологіях, впроваджують їх у виробництво (стаття 37) [22]. Доповнення і вдосконалення нині вказаного документу здійснюється з метою збільшення його прозорості, гнучкості і гармонізації із міжнародними законодавчими актами [6; 7]. Отже, Інвестиційний кодекс став добрим підґрунтям розбудови інвестиційної сфери Республіки Білорусь. Він створив спеціальний правовий режим для іноземних інвестицій з метою їх залучення у економіку держави.

У 2002 р. уряд схвалив “Національну програму залучення інвестицій в економіку Республіки Білорусь до 2010 року”, яка стала стрижневим програмним документом, що визначає формування інвестиційної політики в Білорусі. Програма передбачає стратегію і механізми залучення внутрішнього і зовнішнього капіталу, а також містить законодавчі й організаційно-економічні заходи для створення сприятливого інвестиційного середовища. Її метою стало

залучення в економіку країни, починаючи із 2003 р., не менше 1 млрд доларів США і до 2010 р. – понад 10 млрд [23].

Із прийняттям цих важливих документів, які визначали інвестиційний клімат у державі, від 2002 р. для інвестиційної сфери республіки характерне динамічне зростання активності, що спостерігалось в промисловості, житловому будівництві, сільському господарстві й транспорті. Середньорічний приріст інвестицій в основний капітал у 2002–2007 рр. становив 15,6 % [2, с. 523]. У таблиці 1 показано динаміку валового внутрішнього продукту і інвестицій у Республіку Білорусь у 1990–2007 рр. в поточних цінах. Співставлення динаміки ВВП і обсягів інвестицій показує, що зростання ВВП у республіці, починаючи з 2002 року, відбувається при випереджаючому зростанні інвестицій, і відповідно, при збільшенні частки інвестицій у ВВП [10].

Таблиця 1

Динаміка валового внутрішнього продукту і інвестицій в економіку Республіки Білорусь у 1990–2007 рр.

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Валовий внутрішній продукт, всього, млрд руб. у поточних цінах	43	121403	9134	17173	26138	36565	49992	65067	79267	96087
Інвестиції в основний капітал, всього, млрд руб. у поточних цінах	9	22381,6	1809,1	3049,3	4484,6	7131,2	10783,4	15095,8	20374,1	26053,3
Частка інвестицій у ВВП, %	21,6	18,4	19,8	17,8	17,2	19,5	21,6	23,7	24,3	26,1
Валовий внутрішній продукт	Індекси (у порівняних цінах, у відсотках до попереднього року)									
		89,6	105,8	104,7	105,0	107,0	111,4	109,4	110,0	108,2
Інвестиції в основний капітал		69,3	102,1	96,5	106,0	120,8	120,9	120,0	132,2	116,2

Варто зазначити, що з 2000 р. спостерігалися також позитивні зміни у технологічній структурі інвестицій в основний капітал: збільшилася частка інвестицій в активну частину основних виробничих фондів (машини, устаткування, інструменти, приладдя) з 31,4 % у 1995 р. до 45 % у 2007 р. Однак все ще присутньою є нерівномірність галузевої інвестиційної активності. Адже більша частка капіталовкладень концентрувалася у галузях переробної промисловості і недостатнім був інвестиційний розвиток високотехнологічних наукоємних галузей. Крім того, як зауважують білоруські дослідники М. Ковальов і О. Шашко, впродовж 2004–2007 рр. на 6,5 % знизилася частка інвестицій, які фінансуються державою, і на 5,8 % частка кредитів банків. При цьому зросла частка інвестицій за рахунок власних засобів організацій – на 5,7 %, іноземних інвестицій – на 1,7 %, населення – на 0,8 % [10].

Підкреслимо, що на поживалення інвестиційної активності вплинув загальний стан економіки Білорусі на початку ХХІ ст., який характеризувався переходом до соціально-економічного зростання. У той час республіці вдалося вийти на перші місця серед країн СНД за найважливішими економічними показниками [12]. Хоча залучення іноземних інвестицій і надалі залишається пріоритетом у зв'язку із їх нестачею на інвестиційному ринку Білорусі.

Білорусь надає максимальну підтримку ініціативам із створення науково-технічних (технологічних) парків, інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, які зможуть координувати роботу учасників інноваційної діяльності [11, с. 76]. Пріоритет на інноваційному розвитку економіки Білорусі впродовж останніх років зумовлений створенням нових конкурентоспроможних виробництв і підприємств, залученням привабливих інвестиційних проектів.

Успішний досвід розбудови нових і високих технологій, подальшого вдосконалення організаційно-економічних та соціальних умов проведення розробок сучасних технологій і збільшення їх експорту, залучення в цю сферу вітчизняних і зарубіжних інвестицій демонструє створення у 2005 р. і робота Парку високих технологій (ПВТ) [24]. Основна діяльність Парку спрямована на розробку в Білорусі програмного забезпечення, інформаційно-комунікаційних та інших інноваційних технологій. Згідно закону, резиденти Парку високих технологій звільняються від: податку на прибуток, податку на додану вартість та митних зборів. Індивідуальний прибутковий податок для співробітників компаній-резидентів Парку має фіксовану ставку і складає 9 % [25]. Такі умови діяльності спрямовані на залучення вітчизняних і зарубіжних резидентів у ПВТ, котрими можуть бути зареєстровані юридичні особи й індивідуальні підприємці, що займаються фундаментальними й прикладними дослідженнями, експериментальними розробками та реалізують їх на практиці. Нині чимало компаній – резидентів ПВТ є зарубіжними інвесторами.

Підсумовуючи, зауважимо, що ефективна інвестиційна політика є важливим критерієм економічного поступу держави, рівня добробуту її громадян. На інвестиційний комплекс Республіки Білорусь у досліджуваній час впливала економічна криза першої половини 1990-х рр., недосконалість законодавчої бази регулювання внутрішніх і зовнішніх інвестицій у країні. Із прийняттям у 2001 р. Інвестиційного кодексу були створені умови для поживалення інвестиційних процесів у Білорусі. Вдосконалення інвестиційного законодавства сприятиме підтримці привабливого інвестиційного клімату, розширення діяльності іноземних інвесторів у соціально-економічній сфері Білорусі. Модернізація й технологічне оновлення усіх секторів білоруської економіки, впровадження інновацій у виробництво, що відбуваються у державі, позитивно впливають на інвестиційну активність.

Список використаних джерел

1. Шимов В. Национальная экономика Беларуси: учебник / В. Шимов [и др.]; под ред. В. Н. Шимова. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск: БГУЭУ, 2012. – 651 с.
2. *Беларусь*: Народ. Государство. Время / Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории; редкол.: А. А. Коваленя и др. – Минск: Беларус. навука, 2009. – 879 с.
3. Качуровский Е., Астапченко Ю. Беларусь: новая торговая политика / Е. Качуровский, Ю. Астапченко. – Мн., 2002. – 480 с.
4. Качуровский Е. Беларусь: Интеграционное измерение / Е. Качуровский. – Минск: Книгосбор, 2008. – 556 с.
5. Петрушкевич Е. Особенности формирования политики привлечения прямых иностранных инвестиций Республики Беларусь / Е. Петрушкевич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: edoc edoc/7145.bseu.by:8080/handle/. 6. Шмарловская Г., Петрушкевич Е. Мониторинг инвестиционного климата в Республике Беларусь / Г. Шмарловская, Е. Петрушкевич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.bseu.by/personalpages/Petrushkevich/publications.htm.
7. Петрушкевич Е. Совершенствование инвестиционного законодательства Республики Беларусь в условиях мирового экономического кризиса / Е. Петрушкевич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: edoc.bseu.by:8080/browse?type=author...

Петрушкевич%2C+Е.+Н. 8. *Михайлова-Станюта И., Комков В., Васюченко Л.* Инвестиционная стратегия Республики Беларусь (анализ, проблемы, предложения) / И. Михайлова-Станюта, В. Комков, Л. Васюченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://portal.nlb.by/portal/page/portal/index/resources>. 9. *Дрозд В.* Инвестиционный фактор в экономике Беларуси / В. Дрозд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://5ka.biz/101/37275/1.html> 10. *Ковалев М., Шапко А.* Инновационная активность в регионах Республики Беларусь и пути ее повышения / М. Ковалев, А. Шапко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.bsu.by/Cache/pdf/448683.pdf. 11. *Грицевич С.* Инвестиции – фактор развития инновационной деятельности / С. Грицевич // Механизмы устойчивого развития инновационных социально-экономических систем: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Бобруйск, 2 апр. 2008 г.). – Минск: БГЭУ, 2008. – С. 76–77. 12. *Медведев Р.* Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели / Р. Медведев. – М., 2010. – 320 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fondknig.com/2011/07/31/>. 13. *Герасимова Р.* Сравнительный анализ экономического развития и рыночных реформ в странах с переходной экономикой в 1990–2009 годы: Монография / Р. Герасимова. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 182 с. 14. *Письмо* Кабинета Министров Республики Беларусь от 12.07.1996 N 457 “Национальная программа привлечения инвестиций в экономику Республики Беларусь” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic56/text242.htm>. 15. *Закон* Республики Беларусь от 14 ноября 1991 г. №1242-ХП “Об иностранных инвестициях на территории Республики Беларусь” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.newsby.org/belarus/zakon2/z097.htm>. 16. *Шимов В.* Экономическое развитие Беларуси на рубеже веков: проблемы, итоги, перспективы / В. Шимов. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/113216/>. 17. “*Об утверждении основных направлений социально-экономического развития республики Беларусь на 1996–2000 годы*”. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2006.by.ru/part23/doc32279.shtm>. 18. *Государственное учреждение* Национальный архив Республики Беларусь (далі – ГУ НАРБ), ф. 1105, оп. 2, спр. 149, 189 арк. 19. *ГУ НАРБ*, ф. 30, оп. 13, спр. 2452, 189 арк. 20. *ГУ НАРБ*, ф. 30, оп. 13, спр. 2453, 87 арк. 21. *ГУ НАРБ*, ф. 1105, оп. 2, спр. 99, 109 арк. 22. *Инвестиционный кодекс* Республики Беларусь 22 июня 2001 г. №37–3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/ink/>. 23. *Панич А.* Экономика Беларуси: анализ, состояние и перспективы / А. Панич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nestor.minsk.by/sn/2004/29/sn42905.html>. 24. *Декрет* Президента Республики Беларусь 22 сентября 2005 г. № 12 О парке высоких технологий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=pd0500012&p2=%7BНРРА%7D/>. 25. *Парк* высоких технологий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.park.by/?lng=ru>.

Оксана Валион

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В 1990-Х – НАЧАЛЕ 2000-Х ГГ.

В статье автор исследует инвестиционную политику Республики Беларусь в 1990-х – начале 2000-х гг., роль и место иностранного капитала в инвестиционной структуре государства.

Ключевые слова: Беларусь, инвестиционная политика, производство, технологии, инновационная деятельность, иностранные инвестиции.

Oksana Valion

THE INVESTMENT POLICY OF THE REPUBLIC OF BELARUS IN THE 1990S – EARLY 2000S

In the article the author analyzes the investment policy of the Republic of Belarus in the 1990s – early 2000s and the role and place of foreign capital in the investment structure of the state.

Key words: Belarus, investment policy, production, technology, innovation, foreign investment.